

SECTIO QUARTA. — De celebri cleri Gallicani Declaratione anni 1682, et de libertatibus Ecclesiae Gallicanae.

Paucis verbis texenda est historia eorum quae famosissimae huic declarationi occasionem praebuerunt; deinde genuinum sensum ejus assignabimus; postea expendemus quae sit auctoritas ejus; denique tractabimus de libertatibus Ecclesiae Gallicanae.

Punctum primum. — *Historia Declarationis cleri Gallicani anni 1682.*

Ab immemoriali tempore reges nostri jura circa beneficia in ecclesiis sui regni habebant: jura haec dicebantur regalia, Gallice *la régale*. In eo consistebant 1º quod rex bona temporalia episcoporum et archiepiscoporum, sede vacante, per suos delegatos sibi administraret, usque ad diem quo novus episcopus vel archiepiscopus juramentum fidelitatis praestaret; 2º quod interea nominaret ad omnia beneficia ad quae episcopus solet nominare, exceptis tamen parochiis. Hinc jus regale erat simul temporale et spirituale. Circa originem talis juris valde inter se dissentiunt auctores: sed quidquid sit, certum est regem legitimum habere non potuisse jus ad beneficia nominandi, nisi ex consensu Ecclesiae saltem tacito; nam potestas civilis, quantacumque sit, nullum habet jus per seipsam in diversa Ecclesiae officia, nec proinde in personas quatenus ea exercere debent: non magis ergo potest ad ea officia nominare et jurisdictionem conferre, quam Ecclesia magistratus civiles instituere posset.

Ludovicus XIV jus regale, per solemne edictum anni 1673, ad omnes ecclesias regni sui in quibus non existerat, extendere voluit. Episcopi Apamensis et Alethensis huic edicto parere recusarunt, attestantes regem potestatem suam excedere. Tunc gravis contra eos ingruit tempestas: a potestate temporali oppressi, a suis metropolitanis damnati, ad summum pontificem Innocentium XI appellarunt. Pontifex ille, morum integritate, bonorum temporalium despicientia, pietate et zelo conspicuus, sed

charactere inflexibilis et propositi semel concepti tenacissimus, causam duorum episcoporum ardentem suscepit, sententias metropolitanorum Tolosani et Narbonensis irritavit, bis ad Ludovicum XIV scripsit, et nihil obtinuit. Tertium breve ad illum misit, anno 1679, quo graviter eum increpavit, declarans se in tanto periculo non neglecturum remedia quibus, ex potestate Dei sibi commissa, uti poterat.

Rex potentissimus has minas indignanter ferens, extraordinaria totius cleri Gallicani comitia per suas litteras 16 junii 1681 convocavit, ut viderent in deliberatione communi quid ad pacem regni servandam et honorem regis tuendum agendum foret.

Nusquam visus est in Gallia coetus episcoporum et presbyterorum numerosior, virtutibus ac scientia commendatior, inquit D. de Bausset in *Historia Bossuet*. Plurimi tamen episcopi apparebant valde exacerbati, et multum timendum erat ne, variis de causis, nimis commoti, ultra modum procederent, Romanum pontificem magis ac magis offenderent ac irritarent, magnum, praeter intentionem suam, excitarent incendium quod in luctuosissimum schisma desineret. Infelicem hunc exitum praevidens *Bossuet* tanquam possibilem, vigilantem et constantem prudentiam quaerebat illum praevendo avertere. Designatus fuit ut sermonem consuetum in exordio hujus coetus pronuntiaret; de unitate Ecclesiae disserere statuit; materiam illam tanti momenti clare, lucide, graviter ac summa cum religione tractavit, omnia verba attente ponderavit, et animos jam nimis *divergere* incipientes in unum coadunavit, aut saltem multum temperavit.

Ipsa mentem suam aperit in epistola ad car. *d'Estrées*, mensis decembris 1681: » Je n'ai pas mis dans mon discours une seule parole qu'avec des raisons particulières, » et toujours, je vous l'assure devant Dieu, avec une intention très-pure pour le Saint-Siège et pour la paix.»

Statim atque coetus fuit congregatus, de jure regali primum actum est. Rex, in proposito suo firmiter perseverans, idem jus ad omnes ecclesias huc usque exemptas

extendere semper voluit; attamen in modo illud exercendi aliquid relaxare proponebat, nempe pro beneficiis quibus aliqua jurisdictio erat annexa, retinebat duntaxat jus præsentandi, et subditi sic præsentati vicarios capitulares vel novum episcopum adire tenebantur, ut institutionem canonicam obtinerent. Temperamentum istud, cum imposita conditione, grato animo clerus libenter admisit: tunc Ludovicus XIV emisit novum edictum mense januario 1682, quo *regaliam* ad omnes ecclesias regni sui extendebat. Clerus autem totius rei conclusionem summo Pontifici notam fecit per epistolam diei 3 februarii 1682 quam *Bossuet* redegit. Post duos menses tantum (11 aprilis) Innocentius XI respondit episcopis per breve duris et asperis vocibus plenum, exprobrans illis quod jura ecclesiarum suarum contra injustam regis auctoritatem male defenderent, annullavit ac irritavit quidquid in hac questione statuerant.

Interea rex, ex consilio *D. Colbert*, primi ministri sui, speciale mandatum dedit episcopis ut veram Ecclesiæ Gallicanæ sententiam circa potestatem summi Pontificis per nonnullos articulos clare exprimerent. Ex tunc magis adhuc timere cœpit *Bossuet* pro unitate Ecclesiæ: hujusmodi declarationem avertere aut saltem retardare voluisset; sed, cum nihil sub hoc respectu obtinendum videret, totus fuit ut regi, magistratibus et episcopis satisfacere, et tamen essentialia sanctæ Sedis jura prorsus illæsa servaret; pro eis contra plures episcopos fortiter pugnavit et sequentem Declarationem contexit, quæ ab omnibus fuit admissa.

Declaratio diei 19 martii 1682.

« Ecclesiæ Gallicanæ decreta et libertates a majoribus nostris tanto studio propugnata, earumque fundamenta sacris canonibus et patrum traditione nixa, multi diruere moliantur; nec desunt qui eorum obtentu primatum Petri ejusque successorum Romanorum pontificum cum, a Christo institutum, iisque debitam ab omnibus Christianis obedientiam, sedisque Apostolicæ, in qua

» fides prædicatur et unitas servatur Ecclesiæ, reverentiam omnibus gentibus majestatem imminuere non veantur. Hæretici quoque nihil prætermittunt quo eam potestatem, qua pax Ecclesiæ continetur, invidiosam et gravem regibus et populis ostentent, iisque fraudibus simplices animas ab Ecclesiæ matris Christique adeo communionem dissociant. Quæ ut incommoda propulsemus, nos archiepiscopi et episcopi Parisiis mandato regio congregati, ecclesiam Gallicanam representantes, una cum cæteris ecclesiasticis viris nobiscum deputatis diligenti tractatu habito, hæc sancienda et declaranda esse ducimus.

» I. Primum beato Petro ejusque successoribus, Christi vicariis, ipsique Ecclesiæ rerum spiritualium et ad æternam salutem pertinentium, non autem civilium, a Deo traditam potestatem, dicente Domino: *Regnum meum non est de hoc mundo*; et iterum: *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo*; ac proinde stare Apostolicum illud: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit; non est enim potestas nisi a Deo: quæ autem sunt, a Deo ordinatæ sunt; itaque qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit*. Reges ergo et principes in temporalibus nulli ecclesiasticæ potestati Dei ordinatione subjici neque auctoritate clavium Ecclesiæ directe vel indirecte deponi, aut illorum subditos eximi a fide atque obedientia, ac præstito fidelitatis sacramento solvi posse; eamque sententiam publicæ tranquillitati necessariam, nec minus Ecclesiæ quam imperio utilem, ut verbo Dei, patrum traditioni, et sanctorum exemplis consonam omnino retinendam.

» II. Sic autem inesse Apostolicæ sedi ac Petri successoribus, Christi vicariis, rerum spiritualium plenam potestatem, ut simul valeant atque immota consistent sanctæ œcumenicæ synodi Constantiensis, a sede Apostolica comprobata, ipsoque Romanorum pontificum ac totius Ecclesiæ usu confirmata, atque ab Ecclesia Gallicana perpetua religione custodita decreta de auctoritate conciliorum generalium, quæ sessione quarta et quinta

» continentur; nec probari a Gallicana Ecclesia qui eorum
 » decretorum, quasi dubiæ sint auctoritatis ac minus
 » approbata, robur infringant, aut ad solum schismatis
 » tempus concilii dicta detorqueant.

» III. Hinc Apostolicæ potestatis usum moderandum per
 » canones spiritu Dei conditos, et totius mundi reverentia
 » consecratos; valere etiam regulas, mores et instituta a
 » regno et Ecclesia Gallicana recepta, patrumque termi-
 » nos manere inconcussos; atque id pertinere ad ampli-
 » tudinem Apostolicæ sedis, ut statuta et consuetudines
 » sanctæ Sedis et ecclesiarum consensione firmata, pro-
 » priam stabilitatem obtineant.

» IV. In fidei quoque quæstionibus præcipuas summi
 » Pontificis esse partes, ejusque decreta ad omnes et sin-
 » gulas Ecclesias pertinere, nec tamen irreformabile esse
 » judicium, nisi Ecclesiæ consensus accesserit.

» Quæ accepta a patribus ad omnes Ecclesias Gallicanas
 » atque episcopos iis Spiritu sancto auctore præsidentes
 » mittenda decrevimus, ut id ipsum dicamus omnes, si-
 » musque in eodem sensu et sententia.»

Statim atque hæc cleri Gallicani Declaratio ab omni-
 bus episcopis aliisque ecclesiasticis viris in comitiis se-
 dentibus subscripta prodit, Ludovicus XIV eam adoptavit,
 et solemni edicto, diei 23 martii 1682, jussit ut tanquam
 lex regni haberetur, ac in cunctis theologiæ scholis doce-
 retur. Omnis clerus Gallicanus moraliter ei subscripsit.
 At Innocentius XI, graviter inde offensus, institutionem
 canonicam constanter recusavit eis qui Declarationi sub-
 scripserant et a rege episcopi aut archiepiscopi nominati
 erant, exigens ab eis ut subscriptionem et adhæSIONem
 suam revocarent: rex autem noluit alios episcopos nomi-
 natos per bullas Pontificias, aliis prætermissis, accipere;
 res per undecim annos sic permansit, et tertia pars sedium
 episcopalium pastoribus erat destituta. Alexander VIII,
 Innocentii successor, iisdem principiis adhæsit, decem
 menses tantum pontificatum obtinuit, et immediate ante
 mortem publicari jussit constitutionem quam sex abhinc

mensibus jam paraverat adversus cleri Gallicani Decla-
 rationem.

Innocentius XII Alexandro successit, anno 1691, et
 statim de rebus componendis cum Christianissimo rege
 tractare cœpit, ut pax Ecclesiæ Gallicanæ restitueretur;
 constanter exegit ut qui prædictæ Declarationi subscrip-
 serant, aliquam satisfactionem sedi Apostolicæ darent.
 Post longam discussionem, episcopi nominati ad suam
 Sanctitatem hanc scripserunt epistolam, die 14 septem-
 bris 1693:

« Ad pedes Beatitudinis Vestræ provoluti, profitemur
 » et declaramus nos vehementer quidem, et supra omne
 » id quod dici potest, ex corde dolere de rebus gestis in
 » comitiis prædictis, quæ Sanctitati Vestræ et ejusdem
 » prædecessoribus summopere displicuerunt; ac proinde
 » quidquid in iisdem comitiis circa ecclesiasticam pote-
 » statem et Pontificiam auctoritatem decretum censi pe-
 » tuit, pro non decreto habemus et habendum esse decla-
 » ramus: præterea, pro non deliberato habemus illud
 » quod in præjudicium jurium ecclesiarum deliberatum
 » censi potuit: mens quippe nostra non fuit quidquam
 » decernere et ecclesiis prædictis præjudicium inferre.»

Illa epistola, saltem quoad substantiam, a *Bossuet* fue-
 rat redacta (*Nouveaux opuscules de Fleury*). Episcopi pro-
 movendi doctrinam Gallorum in ea præcise non ejurant,
 sed testantur 1° se dolere de illa Declaratione quam vel-
 lent non existere; 2° nullam habuisse intensionem aliquid
 statuendi et definiendi, sed tantum opinionem declarandi
 et manifestandi. Sic *Bossuet* hanc epistolam ipsamque
 Declarationem interpretatur in Gallia orthodoxa, § 6.

Ludovicus XIV eodem tempore scripsit quoque propria
 manu ad Innocentium XII his verbis:

« Très-saint Père, j'ai toujours beaucoup espéré de
 » l'exaltation de Votre Sainteté au Pontificat pour les
 » avantages de l'Église et l'avancement de notre sainte
 » religion; j'en éprouve présentement les effets avec bien
 » de la joie dans tout ce que Sa Béatitude fait de grand et
 » d'avantageux pour le bien de l'une et de l'autre. Cela

» redouble en moi mon respect filial envers Votre Béatitude : comme je cherche de le lui faire connaître par les plus fortes preuves que j'en puis donner. Je suis bien aise aussi de faire savoir à Votre Sainteté que j'ai donné les ordres nécessaires pour que les choses contenues dans mon édit du 22 mars 1682, touchant la Déclaration faite par le clergé de France, à quoi les conjonctures passées m'avaient obligé, ne soient pas observées, et que, désirant que non-seulement Votre Sainteté soit informée de mes sentiments, mais encore que tout le monde connaisse par une marque particulière la vénération que j'ai pour ses grandes et saintes qualités, je ne doute pas que Votre Béatitude n'y réponde par toutes les preuves de démonstrations envers moi de son affection paternelle...» *Hist. de Bossuet.*

Notandum est regem summo Pontifici non promittere quod in posterum propositiones Declarationis 1682 in regno suo propugnare non liceret : id ipse respondit anno 1713, cum Clemens XI, Innocentii XII successor, bullas institutionis concedere nollet D. de Saint-Aignan pro sede Bellovacensi, quia prædictas propositiones in thesi publica anno 1705 defenderat. Semper igitur unusquisque has opiniones amplecti ac tueri pro arbitrio suo potuit : imo in cunctis Universitatibus nostris professores eas docebant, et fere omnes theologi qui de Ecclesia in scriptis suis tractaverunt, eas propugnaverunt.

Cum edictum Ludovici XIV diei 22 martii anni 1682, expresse revocatum non fuisset, Parliamenta semper illud habuerunt ut legem proprie dictam usque ad initium perturbationis Gallicanæ (1789), ejusque observationem strictè prosecuta sunt.

Punctum secundum. — *De genuino sensu Declarationis cleri Gallicani anni 1682.*

1° Ubi prædicta cleri Gallicani Declaratio innotuit, facta est odiosa Pontifici maximo, cardinalibus, theologis Romanis et fere omnibus extraneis, qui undique adversus illam insurrexerunt, in Hispania, Italia, Hungaria, etc.;

omnes enim eam sibi fingeant velut decretum fidei aut quoddam judicium doctrinale episcoporum : et fatendum est episcopos Declarationis auctores, in epistola ad suos collegas absentes, dedisse locum tale ferendi judicium. In hac autem hypothesi, actus ille valde reprehensibilis ac damnandus fuisset, cum enuntiasset cæteras ecclesias contrarium sentientes in errore versari. Propterea totus fuit Bossuet ut ostenderet nec se nec alios episcopos ullo modo aliquid definire intendisse, sed tantum opiniones suas in quæstionibus ad fidem non pertinentibus manifestare voluisse.

2° Plurimi arbitrati sunt præsules Gallicanos statuere in secundo articulo Declarationis concilium generale esse tribunal ordinarium supra summum Pontificem institutum : verum talis non est sensus hujus articuli : « Nous ne croyons pas, ait D. Fleury, *Nouveaux opuscules*, que les conciles doivent être regardés comme un tribunal réglé et ordinaire au-dessus du pape, mais comme un remède extraordinaire dans les maux extrêmes et dans les grandes divisions de l'Eglise. » Idem expressis verbis asserit Bossuet, *Lettre au cardinal d'Estrées*. Ipsimet Ultramontani fatentur deponendum esse papam hæreticum, aut declarandum dignitate papali destitutum : unde controversia potius esse videtur de modo procedendi quam de substantia rei, ac proinde opinio Gallorum nihil auctoritati summi Pontificis detrahit.

3° Tertius articulus eo sensu intellectus fuerat, quod pontifex Romanus ita constringeretur canonibus, ut ab illis dispensare non posset, vel a superiori potestate, nempe a concilio, ad eos servandos cogeretur, ut videre est apud card. Litta, *Lettre* 18^e. Sed nunquam talis fuit mens doctorum præsulumque Gallicanorum; expresse enim docet Bossuet, cui omnes alii libenter subscribunt, *papam nihil non posse cum necessitas id postularit*, ut supra diximus. Legitimus ergo sensus illius articuli est summum Pontificem teneri, saltem ut licite agat, auctoritatem suam moderare per canones *Spiritu Dei conditos, et totius mundi reverentia consecratos* (sunt verba S. Damasi), quod

Ultramontani et ipsi summi Pontifices ultro fatentur. In hoc tantum existit opinionum varietas quod, scilicet, juxta Gallicanos, summus Pontifex subjiatur legibus conciliorum generalium ut inferior, adeo ut sine legitima causa ab illis valide dispensare non possit, dum Ultramontani asserunt illum eis subjectum esse sicut legislatorem propriis legibus suis, a quibus valide, etiam sine causa, dispensare valet. De legitimitate autem causæ solus Pontifex judicat, saltem in casibus ordinariis: unde controversia fere ad nihil reducitur quoad praxim.

3° Quartus articulus intellectus fuit ab Ultramontanis, quasi clerus Gallicanus dixisset et definire voluisset papam esse fallibilem: hoc autem falsum est; id unum quippe statuere voluit, nempe decreta summi Pontificis ultimam fidei regulam non esse, nisi consensus episcoporum ei accesserit, et ea præcise intentione has adhibuit voces *nec tamen irreformabile esse judicium, nisi consensus Ecclesie accesserit*. Ita Bossuet, qui certe audiendus est, cum ipse vocem *irreformabile* totis viribus curaverit usurpandam potius quam *infallibile*. Opinio quidem cleri Gallicani non est summum Pontificem etiam ex *cathedra* loquentem errare non posse, sed nunquam propositum habuit sententiam adversam reprobandi. Ex utraque vero parte omnes convenire tenentur decreta Pontificalia, licet summa veneratione suscipienda, ultimum robur non consequi donec consensus episcoporum accesserit. Vide Bossuet, coroll. ad calcem Defens. n. 3, et *Nouveaux opuscules de Fleury*.

Punctum tertium. — De auctoritate Declarationis anni 1682,

Sedulo distinguendum est inter Declarationem et doctrinam in ea expressam. Hæc quippe doctrina ante Declarationem libere defendebatur in scholis nostris, et eo tempore variis de causis magis invaluerat: ergo, sublata Declaratione, liceret adhuc eam tenere ac defendere cum debita sobrietate. Unde Bossuet, Gallia orthodoxa, § 10, affirmat se defensionem ipsius Declarationis strictè non suscipere, bene vero prisce doctrinæ Facultatis Parisiensis:

« Abeat ergo Declaratio quo libuerit, *inquit*; non eam, » quod sæpe profiteri juvat, tutandam hic suscipimus. » Manet inconcussa et censuræ omnis expers prisca illa » sententia Parisiensium. »

Quæstio est igitur an præfata Declaratio habeat vim legis.

1° Certum est illam vim legis ecclesiasticæ non habere: 1° quia episcopi sententiam suam tantummodo manifestare voluerunt, non vero decretum efformare, nec legem condere; 2° quia deputati secundi ordinis ad episcopatum promovendi, qui in comitiis anni 1682 sedentes Declarationi adhæserant, testati sunt in epistola satisfactoria quam paulo ante retulimus, mentem suam non fuisse quidquam decernere, et præterea revocaverunt quidquid contra Pontificiam auctoritatem decretum censeretur; 3° quia Alexander VIII dictam Declarationem rescidit et annullavit; sunt ferme ipsius verba. Quamvis constitutio ejus non fuerit publicata secundum formas in Gallia consuetas, non tamen est parvi momenti etiam apud nos.

2° Non videtur quomodo eadem Declaratio vim legis civilis haberet: 1° quia auctoritas civilis non habet jus aliquid præcipiendi circa doctrinam ecclesiasticam; 2° quia Ludovicus XIV, licet edictum suum solemniter non revocaverit, testatur in epistola ad Innocentium XII, se jusse ut deinceps non observaretur, et 3° præcipue, quia Charta constitutionalis anni 1814 et anni 1830 illud abrogasset, si adhuc exstitisset, declarando Gallos habere jus opinioniones suas publicandi, observando leges quæ abusus ex tali libertate provenientes reprimere debent: porro nullæ postea conditæ sunt leges quæ libertatem circa opinioniones in Declaratione anni 1682 contentas coerceant. Ergo.

Quæritur utrum prædictæ Declarationi subscribere liceat.

R. 1° Certum est, ut diximus, licere opinioniones in ea contentas tenere ac docere, ut pote nullo modo damnatas: at ipsa Declaratio fuit cassata et annullata: qui ergo ei subscriberent, contra decretum sanctæ Sedis agerent.

2° Attamen certum est ei subscribentes nullam mereri censuram; nam Pontifices maximi fortius adversus illam insurgentes, ab omni nota hæresis, schismatis, vel etiam erroris caute abstinerunt. Sic se habet Alexander VIII, in bulla *Inter multiplices*, supra citata: « Omnia et singula, quæ tam quoad extensionem juris regalæ, quam quoad Declarationem de potestate ecclesiastica, ac quatuor propositiones in ea contentas, in supradictis comitiis cleri Gallicani, anno 1682 habitis, acta et gesta fuerunt, cum omnibus et singulis mandatis, arrestis, etc. improbamus, cassamus, irritamus et annullamus... deque eorum nullitate coram Domino protestamur. »

Benedictus XIV scribens ad supremum Hispaniæ inquisitorem, die 31 julii, anno 1748, sic aiebat, de opere *Bossuet* agens: « Totum opus (*Defensio Declarationis*) versatur in asserendis propositionibus a clero Gallicano firmatis in conventu anni 1682. Difficile profecto est aliud opus reperire quod æque adversetur doctrinæ extra Galliam ubique receptæ de summi Pontificis ex cathedra definientis infallibilitate, de ejus excellentia supra quodcumque concilium œcumenicum, de ejus jure in directo, si potissimum religionis et Ecclesiæ commodum id exigat, super juribus temporalibus principum supremorum. Tempore felicis recordationis Clementis XII, nostri immediati prædecessoris, serio actum est de opere proscribendo; et tandem conclusum fuit, ut a proscriptiōne abstinere, nedum ob memoriam auctoris ex tot aliis capitibus de religione bene meriti, sed ob justum novorum dissidiorum timorem. »

Videtur quid sapientissimus ac doctissimus Pontifex de Declaratione, nec non de doctrina in ea consignata, et de opere ad eam tuendam tantis laboribus confecto censuerit, et simul nullam de facto censuram in ejus defensores fuisse inustam.

Pius VI, in bulla *Auctorem fidei*, edita die 28 augusti, anno 1794, contra actus synodi Pistoriensis, ait: « Neque silentio prætereunda insignis et fraudis plena synodi temeritas, quæ pridem improbatam ab Apostolica sede

» conventus Gallicani Declarationem anni 1682 causa sit, » non amplissimis modo laudibus exornare, sed... eam » in decretum de fide inscriptum insidiosè includere, articulos in ea contentos palam adoptare.... Exigit a nobis » pastoralis sollicitudo recentem horum (actorum anni » 1682) factam in synodo tot vitiis affectatam adoptionem, » velut temerariam, scandalosam, ac præsertim... huic » Apostolicæ sedi summopere injuriosam reprobare ac » damnare. »

Cardinalis *Gerdil* sapienter observat hanc condemnationem Pontificiam, non in quatuor articulos Declarationis anni 1682 in se spectatos cadere, sed in vitiosam eorum adoptionem in decreto de fide: ergo iterum famosissima Declaratio nullis censuris unquam fuit inusta,

Summus Pontifex hac de re anno 1820 consultus, his verbis: « Beatissime Pater, N. confessarius in Galliis, » S. V. humillime consulit, num ipse queat et debeat » absolvere illos ecclesiasticos qui se subijcere recusant » condemnationi quam sancta Sedes edidit quatuor celeberrimarum propositionum cleri Gallicani. Ita multæ » tollentur quæstiones et conscientiæ quiescent. »

Respondit per sacram Pœnitentiariam ut sequitur: « Sacra Pœnitentiaria, diligenter perpensa proposita quæstione, respondendum censuit, Declarationem conventus Gallicani anni 1682, ab Apostolica sede improbatam quidem fuisse, ejusque conventus acta rescissa, et nulla atque irrita declarata; nullam tamen theologicæ censuræ notam doctrinæ Declaratione illa contentæ inustam fuisse: propterea nihil obstare quominus sacramentali absolute donentur sacerdotes illi qui bona fide et ex animi sui persuasione doctrinæ illi adhuc adhærent, modo absolute digni aliunde videantur. Datum Romæ, in sacra Pœnitentiaria, die 27 sep. 1820. — MICHAEL, cardinalis de Petro, Major Pœnitentiarius. »

Punctum quartum. — *De libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ.*

Libertates Ecclesiæ Gallicanæ sunt leges vel consuetu-

dines ad disciplinam spectantes, a Clero Gallicano cum expresse vel tacito summi Pontificis et Ecclesiae consensu admissae.

Diximus 1° in definitione, *a clero Gallicano admissae*; vera enim notio libertatum nostrarum non repetenda est a magistratibus rerum ecclesiasticarum parum peritis, et multo minus a publicis oratoribus et scriptoribus politicis, sed a canonistis, doctoribus et praesertim ab episcopis qui sunt naturales earum custodes.

Diximus 2° *cum expresse vel tacito, etc.* Est enim de fide ecclesiastica summum Pontificem habere jurisdictionem ac consequenter potestatem legislativam, vi primatus divini, in omnes ecclesias particulares: atqui jus divinum nulla consuetudine deleri potest: ergo qualibet ecclesia particularis decretis summi Pontificis obedire tenetur, nisi ex consensu illius saltem legitime praesumpto dispensetur. Si quippe privatae ecclesiae decreta summi Pontificis, ipso renitente, sub praetextu libertatum suarum rejicere possent, jam factum esset de subordinatione, evanesceret unitas. Ergo.

Hinc sequitur concilia generalia et summos Pontifices libertatibus nostris derogare posse. Nam 1° auctoritas superior auctoritatem sibi inferiorem reformare potest: porro Ecclesia Gallicana est inferior concilio generali et ipsi pontifici Romano. Unde episcopi agnoverunt obligationem publicandi concilium Tridentinum illudque, quantum in se erat, promulgarunt variis in conciliis provincialibus, et Concordatum anni 1801 susceperunt, licet propriis libertatibus nostris directe opponeretur. 2° Omnes consentiunt summum Pontificem legibus Ecclesiae universalis derogare posse, quando graves occurrunt rationes: ergo *a fortiori* et consuetudinibus Ecclesiae particularis.

His positis, certum est libertates ecclesiae Gallicanae nihil habere vitii; consuetudines enim a patribus nobis traditae, canonibus conciliorum fundatae, sedis Apostolicae et Ecclesiae consensu firmatae, in se bonae sunt ac legitimae: ergo licet eas servare, atque in hoc vera sanctae

Sedis jura minime laeduntur. Imo dignitatis et amplitudinis est tantae Sedis ut antiquae leges de consensu ejus formatae servantur, et immobilitatem obtineant; summus Pontifex eas subvertere rationabiliter velle non potest in casibus ordinariis, et quando omnes episcopi locorum judicant optimum esse illas servare. Ipsa concilia generalia non censentur eas ubi existunt attingere et abrogare. Hinc concilium Tridentinum pluribus in punctis non fuit receptum apud nos quoad disciplinam, ideoque sub eo respectu nequaquam nos obligat. Bulla *In caena Domini*, consuetudinibus nostris in multis opposita, nunquam publicata fuit in Gallia; idcirco censuris in ea latis non ligamur.

Pariter, ex antiqua consuetudine, episcopi in Gallia ab haeresi per se aut per alios absolvunt, licentiam legendi libros haereticos concedunt, decisiones congregationum cardinalium velut auctoritatem habentes non agnoscunt, in ipso regno judicari debent, nec in causa appellationis cogi possunt adire Romam, *ut supra diximus*.

Bullae et omnia summi Pontificis statuta, ad forum externum spectantia, nullam vim legalem in regno habent, nec publicari aut executioni mandari possunt, quin prius supremae curiae, nunc consilio gubernii (*conseil d'Etat*), fuerint praesentata et recognita ut authentica, privilegiis regni non adversantia, et in actis publicis inscripta (*enregistrés*). Haec tamen sunt pro foro civili tantum; acceptatio enim et inscriptio actus summi Pontificis in civilibus registris minime requiri possunt ad ligandas conscientias, ad conferendam jurisdictionem, etc. Sola pro his effectibus sufficit acceptatio et publicatio ab episcopis facta, idque pro tempore duntaxat ordinario, non vero pro tempore quo illae formalitates impleri non possent, ut contigit per revolutionem nostram; nec pariter locum habent quando agitur de dispensationibus, de rescriptis ad forum internum duntaxat spectantibus, vel gratiarum, v. g. indulgentiarum concessionibus: attamen dispensationes et illae gratiarum concessionem praesentari debent ordinario antequam executioni mandentur. Talis est usus

apud nos receptus, quem novit nec improbat pontifex Romanus. Vide *les vrais principes de l'Église Gallicane*. Excipiuntur rescripta S. Pœnitentiariæ ad forum internum individuorum respicientia.

Aliæ ecclesiæ, v. g. Hispaniarum, Belgiæ, Germaniæ, etc. sua etiã specialia habent privilegia quæ sedulo conservant, nemine contradicente; quare ergo consuetudines nostras non haberemus? Eas vocamus libertates, quia potestati regum et episcoporum favent relative ad summum Pontificem; sed vox illa qua multi abusi sunt, legitimitati eorum non nocet, supposito consensu summi Pontificis saltem tacito. Si ergo videamur odiosi extraneis propter libertates nostras, id præsertim venit ex eo quod male percipiunt sub quo respectu eas tueamur.

Non diffitemur multiplices natos esse abusus in Gallia sub prætextu harum libertatum; quicumque enim historiæ ecclesiasticæ ultimi sæculi non est omnino expertus, ignorare non potest quot modis auctoritas civilis spiritualem Ecclesiæ potestatem evidenter læserit, nomine libertatis. Studiosissimi libertatum nostrarum defensores non semel amare conq̄esti sunt de officariis regis et magistratibus, qui legitimam potestatem suam sic prætergrediebantur. Pluries improbaverunt eorum libros, opinionibus erroneis et ad schisma tendentibus plenos, v. g. opera Petri *Pithou*, *Traité des libertés de l'Église Gallicane*, cum eorum probationibus Petri *Dupuy*, de quibus viginti et duo episcopi, post examen, anno 1639, dixerunt: « Com-
» pilator ille multis pessimis bona quædam immiscuit,
» et inter falsas et hæreticas, quas detestamur, Ecclesiæ
» Gallicanæ ascriptas servitutes potius quam libertates...
» exposuit.» *Procès-verbaux du Clergé*, t. 3, *Pièces justifi-*
tif. n. 1.

Bossuet, in *Defens. Decl.* I. II, c. 20, declarat episcopos ecclesiæ Gallicanæ nunquam omnia approbasse quæ in operibus Petri *Dupuy* et Caroli *Féret*, *Traité de l'abus*, continentur: non igitur quærendæ sunt veræ libertates nostræ in hujusmodi et in aliis ejusdem generis operibus.

Hic etiã *Bossuet*, epistola ad cardin. *d'Estrées*, *His-*

toire de Bossuet, sic habet: « Je me suis proposé deux
» choses; l'une, en parlant des libertés de l'Église Gal-
» licane, d'en parler sans aucune diminution de la vraie
» grandeur du Saint-Siège; l'autre, de les expliquer de la
» manière que les entendent les évêques, et non pas de la
» manière que les entendent les magistrats.

Fénelon, in notis ab illustrissimo Vitæ ejus scriptore nobis transmissis, *Pièces justificatives du livre 7e*, n. 8, sic mentem suam aperit: « Le roi, dans la pratique, est plus
» chef de l'Église que le pape en France. Libertés à l'égard
» du pape, servitudes à l'égard du roi. Autorité du roi sur
» l'Église dévolue aux juges laïques. Les laïques domi-
» nent les évêques. Abus énormes de l'appel comme d'a-
» bus...»

Sic adhuc, *Fleury*, *nouveaux opuscles*: « Mais la
» grande servitude de l'Église Gallicane, s'il est permis de
» parler ainsi, c'est l'étendue excessive de la juridiction
» séculière..... Enfin les appellations comme d'abus ont
» achevé de ruiner la juridiction ecclésiastique..... Un
» mauvais Français pourrait faire un traité des servitudes
» de l'Église Gallicane, comme on en a fait des libertés,
» et il ne manquerait pas de preuves.»

Testimonia hæc referendo, veras libertates nostras ne evertere nec imminuere intendimus, sed accuratam earum notionem tradere volumus; necesse est enim ut theologiæ alumni eas sciant ac teneant: verum non minus necesse est ut illas ultra legitimos limites non extendendas esse noscant.

CAPUT SECUNDUM.

DE MEMBRIS ECCLESIAE.

Ex dictis in decursu hujus tractatus sequitur veram Christi Ecclesiam essentialiter esse visibilem et in visibilitate sua indefectibilem, esse Unam, Sanctam, Catholicam et Apostolicam: episcopos summo Pontifici junctos esse